

УДК 334.758

Н.І. ЖУЖУКІНА

Національний університет харчових технологій

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В статті розглянуті тенденції трансформації підприємств в наслідок диверсифікації, інтеграції, аутсорсінгу їх виробничої діяльності, створення мереж підприємств та кластерів.

Ключові слова: підприємство, аутсорсінг, диверсифікація, інтеграція, мережа, кластер.

Зміни умов господарювання останнім часом відбуваються швидко та еkleктично. Це призводить до суттєвих змін форм організації виробництва та бізнесу, при цьому ці процеси відбуваються на стільки швидко, що регламентуючі документи не встигають враховувати ці зміни. Процеси які відбуваються в реальній економіці з трансформацією підприємств потребують узагальнення та систематизації принаймні для того, щоб розробити адекватну їм документацію реєстрації та ведення підприємницької діяльності. Саме це спонукало автора розглянути особливості трансформації підприємств в сучасних умовах.

Питанням в організації виробництва економічна наука приділяла велику увагу на протязі всього часу, намагаючись знайти найбільш доцільні та ефективні форми організації виробництва, які б відповідали моделям економічної діяльності країни. Свого часу в умовах планово-розподільчої системи велике значення приділяли концентрації виробництва, потім з'явився інтерес до інтеграційних процесів.

Сучасні дослідники розглядають теоретичні засади активізації інтеграційних процесів (А. Бутиркін, М. Долішній, О. Корольчук, О. Уільямсон, та інші), створення кластерів (В. Базилевич, І. Бураковський, М. Войнаренко, В. Губський, В. Гаєць та інші), мереж (І. Стрелець, В.П. Третьяк, М. Уорнер, Р. Меіер) та інші зміни в організації виробництва та бізнесу. Разом з тим вважаємо необхідним розглянути як всі ці процеси впливають на трансформацію основного суб'єкта господарювання — підприємства.

Прадавньою формою організації виробництва, яка і досі закладена в основу галузевого розподілу підприємств та їх цехової організації, є спеціалізація, тобто розподіл праці по видам діяльності (подетальна, технологічна та предметна спеціалізації). Розвитком спеціалізації в сучасних умовах можна вважати аутсорсінг, який передбачає вивід за межі підприємства функцій, які були традиційними в організації діяльності підприємства. Так, у малому бізнесі широко використовують аутсорсінг економічних та облікових видів діяльності, коли бухгалтерські звіти, для цих підприємств, складаються приватними бухгалтерами чи фірмами поза межами підприємства. Це дає можливість підприємцям зменшити витрати на утримання цих служб та оптимізувати податки через зменшення кількості найманих робітників. Інший напрямок аутсорсінгу спостерігається в діяльності великих компаній, які переносять свої виробничі майданчики у країни з дешевою робочою силою чи сировинними ресурсами. Такий його напрямок призводить до появи мережі підприємств.

Обмежений доступ до ресурсів, боротьба за споживача, обумовили появу процесу протилежного спеціалізації, а саме диверсифікації виробництв. Диверсифікація передбачає відхилення від вузької спеціалізації, урізноманітнення постачальників (вхідна диверсифікація),

© Н.І. Жужукіна, 2012

ЕКОНОМІКА

споживачів (вихідна диверсифікація) та виробництва (виробнича диверсифікація). Виробнича диверсифікація може бути звичайною, тобто модифікація відбувається в межах основного виду діяльності, та конгломеративною (не звичайною), коли підприємство розширює свою діяльність за рахунок видів бізнесу абсолютно не пов'язаних з базовими. Звичайна диверсифікація дає можливість збільшити кількість споживачів, а конгломеративна зменшити ризики в діяльності підприємства.

Спеціалізація, як базова форма організації виробництва, потребує кооперації. Розвиток цієї форми, особливо в умовах створення об'єднань підприємств, призвів до більш складної форми зв'язків, а саме інтеграційних процесів. Розрізняють вертикальну інтеграцію, коли вибудовується ланцюг переробки сировинних ресурсів та доведення їх до споживача, та горизонтальна, коли об'єднуються підприємства одного напрямку діяльності.

Сучасним напрямком трансформації підприємств є створення мережі. Аналіз сучасних наукових концепцій по мережеутворенню дозволяє зробити висновок про відсутність єдиної точки зору на це поняття. Термін «мережа» застосовується як для визначення складно-структурних систем бізнесу, так і для системи організаційних потоків інформації (Інтернет). З нашої точки зору другий підхід є більш вузьким, і може розглядатися тільки як одна із базових складових створення бізнес-мережі. Важливим аспектом дослідження останньої є визначення мережевих меж, складу її об'єктів та зв'язків між ними, способу їх скріплення.

Склад об'єктів мережі визначаються напрямками діяльності бізнес-компаній регіону. Для регіонів з монодіяльністю (наприклад металургія) склад мережі більш простий. При наявності поліпольності — бізнес-мережа складається з великої кількості різних суб'єктів господарювання. За способом мережеутворення можна виділити корпоративну, контрактну, віртуальну та адміністративну мережу.

Контрактна мережа — мережеутворення відбувається внаслідок укладення великої кількості контрактних домовленостей між суб'єктами господарювання. Ці мережі мають гнучку структуру і дозволяють середнім та невеликим фірмам ефективно конкурувати з великими корпораціями. Принципове значення для розвитку і ефективного функціонування таких об'єднань має можливість використання єдиних комунікаційних мереж — Інтернет.

Віртуальна мережа — є модифікацією контрактної мережі, але настільки специфічною, що її доцільно відокремити в самостійну групу. Такі мережі з'явилися з переходом до інформаційної стадії розвитку, інтерактивної взаємодії суб'єктів та появи внаслідок цього нових форм організації економічної діяльності (віртуальні фірми, електронна торгівля).

Адміністративна мережа — в цій мережі прийняття рішень та розподіл благ здійснюється не стільки виходячи з розміру власності скільки з традиційних відношень в бізнес-мережі (не виключає і родинних зв'язків). Прикладом такого об'єднання є зв'язки між директорами, які поступово перетворились на власників великих бізнес-структур. Такі мережі працюють навіть без встановлення відносин власності між її учасниками.

Корпоративна мережа — базується на спільній структурі корпоративної власності. Такі мережі створюються в наслідок або інтеграційних процесів, або аутсорсінгу. Первісний міжнародний аутсорсінг відомих європейських компаній (Bosch, Philips, Nestle, Nivea та інші) — це перенесення виробничих потужностей до країн з низькою заробітною платою (переважно в країні Азії) внаслідок чого і утворилися корпоративні бізнес-мережі. Маркетингова інтеграція призвела до створення корпоративної бізнес-мережі в сферах торгівлі та послуг, мережі супермаркетів, національних і транснаціональних («Метро», «Фуршет» та інші), мережі страхових компаній, інформаційних агенцій та консалтингових фірм. В подальшому великі маркетингові компанії (наприклад «Метро») не задовольнялись тільки послугами окремих постачальників, а самі стали ініціаторами створення мережі виробників різноманітної продукції під загальною торговою маркою «Aro». Таким чином, мережа перетворилась із горизонтально-інтегрованою ще і в вертикально-інтегровану бізнес-структуру. Це приклад зворотної інтеграції. Суть її полягає в тому, що мережеутворююча компанія активізує частку власності не в наступних технологічних ланцюгах бізнес-мережі, а в попередніх. Не тільки зворотна вертикальна інтеграція, а і пряма (більш традиційна) забезпечує створення

сучасних корпоративних бізнес-мереж. Наприклад, нафтодобувна компанія купує нафтопереробний завод та створює АЗС. Вертикально-інтегрована корпоративна бізнес-мережа — це спосіб упорядкування та структурування бізнес-середовища в умовах ще доволі хаотичних сучасних ринкових відносин.

Висновки. Спостерігаються такі тенденції в трансформації підприємств в сучасних умовах господарювання:

- спеціалізовані підприємства намагаються диверсифікувати свою діяльність з метою зменшення ризиків;
- з'являються віртуальні підприємства;
- створюються інтегровані структури — вертикального та горизонтального типу;
- виникають мережі підприємств, внаслідок аутсорсингу та інтеграції діяльності підприємств;
- інтегровані та мережеві структури призводять до формування кластерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаєць В. Кластери і мережеві структури в економіці — тема досить цікава, але на сьогодні ще до кінця не вивчена... / В. Гаєць // Економіст. — 2008. — № 10. — С. 10 — 11.
2. Данько М. Реорганізація підприємства в контексті формування корпоративних структур // Економіка України. — 2007. — № 1. — С. 74 — 80.
3. Пилипенко А.А. Стратегічна інтеграція підприємств: механізм управління та моделювання розвитку: Монографія / А.А. Пилипенко. — Х.: ВД «Інжект», 2008. — 408 с.
4. Стрелець І. «Сетевая економіка». М.: Эксмо, 2006.
5. Уорнет М. «Виртуальные организации»: пер. с англ. / М. Уорнет, М. Витцеель. — М. — 2005.

В статье рассмотрены тенденции трансформации предприятий в результате диверсификации, интеграции, аутсорсингу их производственной деятельности, создание сетей предприятий и кластеров.

Ключевые слова: предприятие, аутсорсинг, диверсификация, интеграция, сеть, кластер.

N.I. Zhuzhukina

Transformation of companies in the current economic conditions

Changes in economic conditions in recent years there quickly and eclectically. This leads to significant changes in forms of production and business, while these processes occur on so fast that the regulatory documents do not have time to consider these changes. Processes occurring in the real economy of transformation enterprises require generalization and systematization at least in order to develop adequate documentation to them for registration and conduct of business. That is what makes the author consider the peculiarities of transformation of enterprises in the modern world.

The article deals with trends transforming business as a result of diversification, integration, outsourcing of production activities, networking and enterprise clusters.

Key words: enterprise, outsourcing, diversification, integration, network, cluster.

Одержана редколлегією 20.05.2012 р.